

مأمور گردآوری و فرستادن نیرو از آناتولی برای جنگ با روسها شد. او در ربیع الاول ۱۱۲۴ والی آناتولی و در شوال همان سال والی رقه شد و در ربیع الآخر ۱۱۲۵ در همانجا درگذشت (همان، ج ۴، بخش ۲، ص ۲۷۵؛ دلاورزاده، ص ۴-۵؛ سامی، همانجا؛ ثریا، ج ۲، ص ۱۴۶-۱۴۷).

منابع: محمد ثریا، سچل عثمانی، استانبول ۱۳۰۸-۱۳۱۵/۱۸۹۰-۱۸۹۷، چاپ افست انگلستان ۱۹۷۱؛ عمرافندی دلاورزاده، حدیقه الوزرا ذیلی، در احمد نائب عثمان زاده، حدیقه الوزرا، استانبول ۱۲۷۱، چاپ افست فرایبورگ ۱۹۶۹؛ شمس الدین بن خالد سامی، قاموس الاعلام، چاپ مهران، استانبول ۱۳۰۶-۱۳۱۶/۱۸۸۹-۱۸۹۸.

İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı tarihi kronolojisi*, İstanbul 1971-1972; *EP²*, s.v. "Hasan Paşa 'Dāmād'" (by V. J. Parry); *TDVİA*, s.vv. "Edirne Vak'ası" (by Abdülkadir Özcan), "Hasan Paşa, Damad" (by M. Münir Aktepe); İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi*, vol.4, pt.2, Ankara 2003.

/ رحیم رئیس نیا /

داماد فرید پاشا، از واپسین صدراعظمهای حکومت عثمانی. نام اصلی اش محمد فرید و پسر سید حسن عزت افندی آلبانیایی تبار (از اعضای شورای دولت و از مشاوران نیروی دریایی) بود. او در ۱۲۶۹ در استانبول به دنیا آمد. در سالهای جوانی در وزارت خارجه به کار پرداخت و در سفارتخانههای عثمانی در پاریس، برلین، سن پترزبورگ و لندن کاتب دوم بود. پس از ازدواج با مدیحه سلطان، خواهر بیوه عبدالحمید دوم (حک: ۱۲۹۳-۱۳۲۷)، و رسیدن به دامادی خاندان سلطنتی در ۱۳۰۳، به عضویت شورای دولت و دو سال بعد به مقام وزارت رسید (د. ترک، ذیل «فرید پاشا، محمد»؛ احمد، ص ۱۶۹؛ «دایرةالمعارف عثمانیان»^۱، ذیل «فرید پاشا»). او پس از «اعلان حریت» (مشروطیت دوم) در ۱۳۲۶، به مجلس اعیان راه یافت و برای کسب حمایت حزب قدرتمند اتحاد و ترقی، به انتقاد از حکومت پیشین پرداخت؛ اما وقتی به آنچه انتظار داشت دست نیافت، بر ضد آنها موضع گرفت (د. ا. د. ترک، ذیل ماده). او لایحه تغییر قانون اساسی را که باعث کاهش اختیارات مجلس مبعوثان و افزایش اختیارات سلطان و مجلس اعیان می شد پیشنهاد کرد و به مخالفت با حزب اتحاد و ترقی، که پیش از این لایحه افزایش اختیارات مجلس مبعوثان را تصویب کرده بود، پرداخت؛ اما حزب اتحاد و ترقی که در مجلس مبعوثان دارای

سلطان محمد چهارم، ازدواج کرد و به انیشته^۱ (داماد) معروف شد (دانشمند، ج ۴، ص ۱). در ۱۱۰۵، مأمور دفاع از جزیره ساقز^۲ (کیوس^۳) در برابر ناوگان ونیزی شد. ونیزیها با حمایت حکومت مالت در ۱۱۰۶ جزیره را تصرف کردند. چون عثمانیان توان دفاع در برابر آنها را نداشتند، حسن پاشا جزیره را به آنها تسلیم کرد و اهالی مسلمان ترک در عرض سه روز با کشتیهای ونیزی از جزیره به ساحل آناتولی انتقال داده شدند (سامی؛ د. ا. د. ترک، همانجا؛ د. اسلام، چاپ دوم، ذیل «حسن پاشا، داماد»). در پی این شکست، حسن پاشا به آدرنه احضار گردید و پس از دو ماه بازداشت، بخشیده شد و به فرماندهی قلعه مرزی آزاک^۴ مأمور گردید (اوزون چارشیلی، ج ۴، بخش ۲، ص ۲۷۳).

پس از جلوس مصطفی دوم در ۲۱ جمادی الآخره ۱۱۰۶، حسن پاشا در اواسط رمضان همان سال به قائم مقامی صدارت انتخاب شد (د. ا. د. ترک، همانجا). در ۱۱۰۷، به والیگری حلب تعیین گردید. در ۱۱۰۸، والی قونیه شد. در ۱۱۱۰، بار دیگر به قائم مقامی صدارت منصوب گردید (ثریا، همانجا؛ دلاورزاده، ص ۴؛ اوزون چارشیلی، ج ۴، بخش ۲، ص ۲۷۳-۲۷۴). در همین دوره، در جریان لشکرکشیهای مصطفی دوم به اتریش، محافظت آدرنه را به عهده داشت و بعداً با عنوان بیگلربیگی حلب، در لشکرکشی عمجه زاده حسین پاشا به مجارستان و نیز در مذاکرات پنیمان کارلوفچه* (۱۶۹۹/۱۱۱۰) شرکت داشت. پس از بازگشت از این سفر، با رتبه وزارت دوم برای بار سوم به قائم مقامی صدارت منصوب شد (د. ا. د. ترک، همانجا).

پس از درگرفتن شورشهایی در ۱۱۱۵، که به واقعه آدرنه معروف شد (← همان، ذیل "Edirne Vak'ası") و داماد حسن پاشا نیز از محرکان آن بود، سرانجام برادرزتش، احمد سوم در ۹ ربیع الآخر ۱۱۱۵ به یاری وی به سلطنت رسید و پس از فروخواهاندن شورشها و برکنار کردن و از میان برداشتن بعضی دولتمردان، از جمله قوانوز احمد پاشای صدراعظم، داماد حسن پاشا را در ۸ رجب همان سال به صدارت گماشت (دانشمند، ج ۴، ص ۱). گرچه حسن پاشا در دوره یازده ماهه صدارت خود آرامش و امنیت را دوباره در کشور تأمین کرد، بر اثر برخی دسیسه ها، سلطان در ۲۸ جمادی الاولی ۱۱۱۶ او را از صدارت عزل و به ازمید تبعید کرد (اوزون چارشیلی، ج ۴، بخش ۲، ص ۲۷۴-۲۷۵).

حسن پاشا در ۱۱۱۹ والی مصر و در ۱۱۲۱ والی طرابلس شام شد. در اواخر ۱۱۲۳، به عنوان «مفتش» ولایت کوتاهیه

1. Enişte 2. Danişmend 3. Sakız 4. Chios 5. Azak 6. Uzunçarşılı
7. Ahmad 8. Osmanlılar ansiklopedisi

Damat Ferit Paşa'nın sadaretleri döneminde İstanbul hükümetinin milli mücadele karşıtı faaliyetleri. ÖZKAN, Hülya. Yüksek Lisans. Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlk. ve İnk. Tar. Ens., Ankara, 1992. 207 s., 82ref.Dili:Tr.

20 MAYIS 1998

109 MAYIS 1993

10989

Sivas Kongresi ve Heyet-i Temsiliye'nin Damat Ferit Hükümetiyle mücadelesi.
DURMUŞ, İlhami. Bil. Uz. Ankara Üniversitesi, Atatürk İlk. ve İnk. Tar. Ens., Ankara,
1989. 111s.

Danışman: Prof.Dr.Hasan Köni.

(090062)

- Sivas Kongresi
- Damat Ferit Paşa

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI

**SADRÂZAM DAMAT FERİT
PAŞA**

Doktora Tezi

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	98620
Tas. No:	956.0743 ERD.5

Hazırlayan

Ş. Can Erdem

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU

İstanbul 2002

31 Ocak 2010

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Damat Ferit Paşa
- İhtikâlî Harbî -

DAMAT FERİT PAŞA HÜKÜMETLERİ TARAFINDAN AZLEDİLEN KUVÂ-YI MİLLİYECİLER

Osman AKANDERE*

ÖZET

Damat Ferit Paşa, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı ile birlikte hızla örgütlediği ve "vatani işgal kuvvetlerinden temizlemek" maksadıyla hareket eden Milli Mücadele Harekatı'nın ortadan kaldırılması adına birçok faaliyette bulunmuştur.

Damat Ferit Paşa'nın sadarete olduğu dönemlerde Kuvâ-yı Milliye hareketi; İttihatçılık, Bolşeviklik, asilik, sahte milliyetperverlik, dinsizlik vb. şekillerde suçlanmış; bununla da halkın Kuvâ-yı Milliyecilere karşı ayaldanması hedeflenmiştir. Hatta Kuvâ-yı Milliyecilerin öldürülmelerinin farz olduğuna dair fetva dahi çıkartılmıştır.

Damat Ferit Paşa, Kuvâ-yı Milliyecilerden kurtulmak için başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere birçok Kuvâ-yı Milliyeciye görevinden azletmiştir. Bununla Anadolu insanının Kuvâ-yı Milliyecilere itibar etmemesi amaçlanmıştır. Azil işleminin fayda vermemesi üzerine Divân-ı Harplerde gerekli değişiklikler yapılarak Kuvâ-yı Milliyeciler yargılanmışlar ve çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Kuvâ-yı Milliye hareketinin önde gelen lider kadrosu ve birçok Kuvâ-yı Milliyeci gıyaben idama mahkum edilmişlerdir. Yine birçoğu da Kuvâ-yı Milliye'ye destek vermek gibi suçlardan yargılanıp idama mahkum edilmişler ve haklarındaki idam hükmü infaz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Damat Ferit Paşa, Kuva-yı Milliyeciler, Aziller, Yargılama, Ceza.

ABSTRACT

Damat Ferit Pasa took part in many activities to eliminate the National Struggle Movement which was organized rapidly after Mustafa Kemal Pasa's landing on Samsun and acted to "eliminate the country from occupying forces".

The movement of The Nationalist Forces was accused of being the supporter of Committee of Union and Progress Party, Bolshevik, rebellious, false nationalist and irreligious in the period of Damat Ferit Pasa. In this way the public rebellion against The Nationalist Forces was aimed. Furthermore, a fatwa (opinion on a matter involving the Islamic religious law) was given which considered killing the members of the Nationalist Forces is a religious duty.

In order to get rid of the Nationalist Forces, Damat Ferit Pasa discharged many members of the Nationalist Forces from their duty beginning with Mustafa Kemal Pasa. After the discharges didn't help, the members of the Nationalist Forces were judged and punished after making some changes on Marital Courts. Mustafa Kemal Pasa and the leader staff of the Nationalist Forces movement were sentenced to death in their absence. Many of them were judged for offenses like supporting the Nationalist Forces, sentenced to death and executed.

Keywords: Damat Ferit Pasa, Nationalist Forces, discharges, judge, punishment.

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.15,

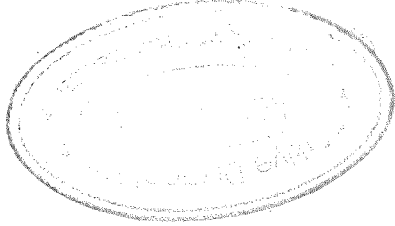
Konya - 2006, s.19-41.

D.2350

İlerde Endonezya ve Türkiye arasında çok kuvvetli bir bağ doğacağına eminim.

Mohammad Hatta
Republik Indonesia Sarikat
Perdana Menteri
[Birleşik Endonezya Cumhuriyeti
Başbakanı]

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

cilt: XVIII / sayı: 52

(Mart 2002) s. 37-87.

D.229

DAMAT FERİT PAŞA HÜKÜMETLERİNİN MİLLÎ MÜCADELE'YE KARŞI GİRİŞİMLERİ VE SON OLARAK KUVAY-I SEFERİYE ADIYLA YENİ BİR ASKERÎ BİRLİK OLUŞTURMA ÇABASI

Doç. Dr. Adnan SOFUOĞLU*

ÖZET

Bu çalışma, Damat Ferit Paşanın Mart 1919'da iktidara gelişinden itibaren Anadolu'daki örgütlenmelere karşı aldığı siyasî ve askerî tavırları ele almaktadır. Bu bağlamda, Damat Ferit Paşa Hükümetlerinin Erzurum ile Sivas Kongreleri başta olmak üzere Anadolu'daki teşkilatlanmalara ve bilahare Ankara'da toplanan BMM'i ve onun hükümetine karşı siyasi ve daha çok askeri girişimleri incelemektedir. Bu çerçevede Kuvay-ı Milliye'ye karşı oluşturulan Kuvay-ı İnzibatiye ile bunun başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra da Kuvay-ı Seferiye adıyla yeni bir askeri kuvvet kurma girişimini ve bunun sonucunu arşiv vesikalarına dayanarak açıklamaktadır. Bu onun son girişimi olmuştur.

Anahtar Kelimeler

Damat Ferit Paşa Hükümetleri, Milli Mücadele, Osmanlı Devleti, Kuvay-ı Milliye, Kuvay-ı Seferiye.

* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Öğretim Üyesi.

8 AGUSTOS 2003

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN